

JOHANNES NEBEL FSO

Jezusovo srce, središče sveta

Če danes kdo govori o najsvetejšem Srcu Jezusovem, to največkrat zbudi vtis »pobožnosti«. Pobožnost pa je po prevladujočem mnenju zgolj nekaj subjektivnega, nima splošnega pomena, je prej posebna tema za tiste, ki se zanimajo za duhovnost. K temu pojmovanju želi pričujoča razprava postaviti nasprotni poudarek s tem, da raziskuje objektivni vpliv Srca Jezusovega in glede tega preiskuje, kako se je razvijal nauk cerkvenega učiteljstva.

A kje začeti? Primerno je, da se ozremo nazaj v tisti čas teološkega razmišljanja, ko je teologija Srca Jezusovega imela v cerkvenem čutenju še visoko mesto. Tako je bilo v letih po izidu velike okrožnice o Srcu Jezusovem *Haurietis aquas* (Zajemali boste vodo) papeža Pija XII. (1956). Ob okrožnici je leta 1959 izšlo delo *Cor Jesu*¹ v dveh zvezkih, v katerem so teologi iz raznih dežel skupaj izdelali široko zasnovan komentar k okrožnici. Eden od teh, ki so prispevali svoje razprave, je bil takratni profesor osnovnega bogoslovja Rudolf Graber, poznejši regensburški škof. Tema njegove razprave je »Češčenje Srca Jezusovega v kulturni krizi sedanjega časa«. Ta prispevek je leta 1961 ponovno izdal kot del lastne monografije. Opira se na tedanje stališče v cerkvenem učenju in v tem delu podaja obsežno, lepo berljivo, zavzeto izpovedujočo in hkrati zelo premišljeno predstavitev objektivnega pomena češčenja Srca Jezusovega znotraj časovnih okoliščin.

Najprej bomo torej predstavili misli Rudolfa Graberja. Navezujoč se nanje bomo v drugem koraku pregledali, kaj o Jezusovem srcu pravi cerkveno učiteljstvo vesoljnega cerkvenega zbora in časa po

Johannes Nebel FSO, Bregenz (Avstrija) je imel predavanje: Das Herz Jesu als Angelpunkt christlichen Weltverhältnisses na 26. študijskem dnevu o Srcu Jezusovem, 28. 1. 2017 na Dunaju. Z avtorjevim dovoljenjem prevedel Marijan Peklaj.

koncilu. Predavanje bomo zaokrožili z nekaj sklepi in opozorilom o teologiji krščanskega nadomestništva.

1. Pogled Rudolfa Graberja na »češčenje Srca Jezusovega v kulturni krizi sedanjega časa«

Rudolf Graber v svojem razpravljanju že vnaprej razlikuje med zunanjo pojavnostjo pobožnosti do Jezusovega srca in njenim teološkim jedrom, ki sega v globino in ga v soglasju z okrožnico *Haurietis aquas* vidi v kristološki dediščini kalcedonskega koncila (451).

1.1. Kalcedonska podlaga

Če povzamemo, to pomeni,² da se v eni osebi Jezusa Kristusa združujeta prava Božja in prava človeška narava »nerazdeljeno« – od tod enotnost ene same osebe – in hkrati »nepomešano«, torej ni nastalo nikakršno nejasno »vmesno bitje« med Bogom in človekom. Nasproti temu stojita dve drugačni pojmovanji: monofizitska in nestorijanska. Monofizitska kristologija je v času stare Cerkve hotela spraviti resnico o Kristusu na imenovalc ene same *physis* (narave), torej samo Božje narave. Pri tem ostaja človeška narava nekaj manjvrednega. Nasprotno pa Nestorijevo pojmovanje pravi, da božanstvo in človečnost ne moreta postati ena oseba, ampak sta med seboj povezana zgolj moralno. Zato je Marija po Nestoriju rodila le človeka Jezusa in posledično ni mati Boga (Bogorodica). Tu je preveč poudarjena človeška plat.

S tem se dogmatični temelj kalcedonskega koncila kaže kot pravoverna sredina med skrajnostima monofizitizma in nestorianizma. V dediščini kalcedonskega koncila Graber ne prepozna le središča resnice o Kristusu, temveč – pri tem se vedno znova sklicuje na kritika kulture Hansa Sedlmayra – tudi središče zahodne kulture, ki se je skozi stoletja gradila prav s to resnico o Kristusu. Iz tega izhaja, da je kriza kulture posledica *izgube* tega središča.³ Pri tem Graber malo idealizira in pavšalno sodi, ko v sklicevanju

na Josepha Görresa vidi to sredino še ohranjeno v srednjeveškem razmerju med Cerkvijo in državo ter v povezavi s tem v razmerju med krščanstvom in svetom.⁴ Vzhodno krščanstvo pa se nasprotno od tega nagiba k monofizitskemu mešanju, zato tudi k državni cerkvenosti, medtem ko se moderni kulturni razvoj Zahoda približuje nestorijanskemu razhajanju kulturnih področij, oddaljevanju sveta od vere in Boga.⁵ Kalcedonsko stališče, ki ga Graber uporablja kot izhodišče za krščanski odnos do sveta, je nasproti temu – neodvisno od tega, koliko je to mogoče izpeljati glede na zgodovinska obdobja – nerazdeljeno in obenem nepomešano konstruktivno sobivanje vere in sveta, religije in kulture, Cerkve in teologije na eni ter države, umetnosti in znanosti na drugi strani. To vzdržuje sredino med skrajnostmi teokracije in sekularizma.

To celostno razumevanje je za Graberja ključ, »ki šele omogoči, da se kriza našega časa prikaže v polni luči.«⁶ Če bo namreč uspelo, da Jezusovo srce izpostavimo naravnost kot kalcedonsko dediščino, bo to povzročilo napredovanje češčenja Srca Jezusovega na stopnjo odločilne zdravilne nasprotne sile proti nestorijanski tendenci novodobnega družbenega razvoja.⁷ In tu se zdaj Graber lahko sklicuje na okrožnico *Haurietis aquas*, ki v osnovi opira teologijo Srca Jezusovega na kristologijo kalcedonskega koncila.⁸ To posrečeno dopolnjuje z neko drugo izjavo iz okrožnice, da namreč smemo v Srcu Jezusovem videti »znamenje in poroštvo usmiljenja in milosti za potrebe Cerkve v naših časih.«⁹ Graber torej kombinira aktualnost Srca Jezusovega za konkretni položaj v času z najbolj notranjim kristološkim temeljem teologije Srca Jezusovega. S tem mu uspeva, da teološko utemelji prepričanje, ki je bilo v učiteljstvu vsaj od Leona XIII. pa do vključno Pija XII. po eni strani samoumevno, po drugi pa vedno samo nakazano, ne da bi se kdaj utrdilo kot formalno načelo teološke in zgodovinske zaznave, da je namreč potrebno sedanjo kulturno krizo neposredno soočiti z božječloveškim Jezusovim srcem. Prava prodorna moč Graberjevega dokazovanja se skriva natančno v tej neposrednosti, v kateri je Srce Jezusovo odgovor na časovne razmere.

1.2. Nestorijanske težnje kulturne krize

V zvezi z Marcelom de Cortejem Graber predstavlja panoramo »nestorijanskih« tendenc novejšega časa, torej številnih družbenih in kulturnih razhajanj znotraj kulture sedanjega časa, kar vse do danes ni izgubilo načelne aktualnosti.¹⁰ K temu dodaja še visoko specializacijo moderne znanosti.¹¹ Neposredna sila, ki nasprotuje tem tendencam, pa je v ljubezni, ki jo Graber s Tomažem Akvinskim označuje za *vis unitiva* kot »zedinjevalno silo«. ¹² In spet se lahko opira na *Haurietis aquas*, kajti to ni nič drugega kot »Božja ljubezen, iz katere Jezusovo srce prejema svojo moč in lepoto«, da, »sveta in urejena ljubezen« je »njegov temelj in vrhunec«. ¹³ A Graber to ugotovitev takoj prenese na kulturo: Kar je dano v Srcu Jezusovem, ima posledice za ves svet, ker s tem postaja realno možna »suma«, »povezovanje« sveta, ki teži narazen. ¹⁴

Prikupna prodornost dokazovanja je v tem, da se Božja ljubezen v Srcu Jezusovem izkazuje kot *ustvarjalna moč*, ki vključuje tudi človeško-telesno, in ko je to doseženo v *eni* sami točki, namreč v Odršenikovem srcu, potem imamo odprta vrata, da je to mogoče doseči tudi povsod, torej na vseh področjih sveta. Srce Jezusovo je tu enkrat osvetljeno z njegove ustvarjene strani, namreč kot del sveta; in če tako pogledamo, se odkriva kot odločilni prodor moči Božje ljubezni, ki oblikuje in ustvarja po vsem svetu.

1.3. Simptomi kulturne krize znotraj krščanstva

Kulturna kriza, ki jo ugotavlja Graber, pa vpliva tudi na versko življenje. ¹⁵ Trdi, da se je težišče krščanskega življenja prestavilo od kontemplacije v smer dejavnosti. ¹⁶ S posebnim poudarkom izraža posledice tega premika: »Obrnitev k svetu se je zmaličila v propadanje sveta in beg od sveta je otrpnil v utrujeno brezvoljnost.« ¹⁷ Graber govori o »strahu pred daritvijo« in o »minimalizmu«, kakor tudi o »izrecnem deističnem pojmovanju Boga«, ¹⁸ »ki s skepsno ocenjuje vsak vdor nadnaravnega v našo časnost«. ¹⁹ Iz današnjega zornega kota bi lahko sem uvrstili široke tokove moderne kritične teologije in eksegeze, ki takrat, ko je to zapisal Graber, v katolištvu nikakor še niso imeli tako vsestranskega vpliva.

S *Haurietis aquas* se Graber ozira tudi na »dobre, ki pešajo v veri«:²⁰ »Umikajo se ali v kulturni prostor Cerkev, kjer se zadovoljujejo s trpkno lepoto bogoslužja, ali se zatekajo v skrajno eshatologijo, ki sedanji svet brez boja prepušča Božjim sovražnikom in se tolaži s Kristusovo končno zmago ob njegovem drugem prihodu. Tu je točka, v kateri lahko liturgično gibanje in mistično poglobljanje vodita v škodljivo pasivnost in v tisti kvietizem, ki ga je okrožnica *Haurietis aquas* upravičeno zavrnila.«²¹

Ponovno pa je Jezusovo srce neposredna nasprotna moč, saj je v daritvi Gospodovega križa po Graberjevem mnenju naravnost zgled apostolskega zavzemanja za svet: »To srce, ki je izkrvavelo na križu, je le navidezno pasivno dopustilo, da se je vse zunanje zneslo nad njim, v resnici pa je izvršilo največje dejanje svetovne in odrešenijske zgodovine, ko je ... povzročilo odrešenje vsega sveta.«²²

Kar je Križani pretrpel v duši, je nosil v svojem srcu; ravno v svojem *Srcu* – to hoče Graber povedati z vso jasnostjo – je torej Križani *dejaven*. Ta dejavnost Srca Jezusovega v smislu teologije križa se mora prenesti na vernike – spet z učinkom za ves svet. Tu Graber vključuje znane Pavlove besede, ko pravi: »... s svoje strani dopolnjujem v svojem mesu, kar primanjkuje Kristusovim bridkostim, in to v prid njegovemu telesu, ki je Cerkev« (Kol 1,24). In »moč za to« črpamo »iz prebodenega Gospodovega srca«.²³

1.4. Do kod sega skrivnost Kristusa Kralja?

Kolikor zdaj kristjan v Srcu Jezusovem in z njegovo pomočjo najde pot do verne zavzetosti za Cerkev in svet – vsekakor ne v smislu zunanje dejavnosti in marljivosti, temveč notranje zrele pripravljenosti za darovanje – je Graber dosledno spet v globokem soglasju s papeškim učenjem, ko preide na misel o Kristusu Kralju: »Zato je sveti oče tudi v naši okrožnici izrekel ›gorečo željo«, ›da bi vsi, kateri se s ponosom imenujejo kristjani in si vneto prizadevajo za širjenje Kristusovega kraljestva na zemlji, imeli češčenje Srca Jezusovega za poroštvo in studenec edinosti, zveličanja in miru.«²⁴

Kot zadnji vzrok za kulturno krizo Graber odkrito imenuje hudiča, ki pa mu gre za to, da bi pravo edinost, ki prihaja od Boga,

posnel in nadomestil z navidezno edinostjo totalitarno organiziranega globalnega sveta.²⁵ Nasproti hudiču (*diabolos*) stoji Kristus kot simbol (*symbolos*) in prav v tem označevanju spet dobiva Srce Jezusovo – zaradi svoje simbolne moči – odločilen pomen.²⁶ Tako si po Graberjevem mišljenju stojita nasproti, povsem v naslonitvi na sv. Avguština, *Civitas Dei* in *Civitas diaboli*. Pri tem je pomembno, da je za Graberja *Civitas Dei* »zgodovinska sila«, čeprav tudi »skrivnostno skrita«.²⁷ To zgodovinsko učinkovitost potem Graber konkretizira, kajti tako okrožnici *Miserentissimus Redemptor* in *Caritate Christi compulsi* Pija XI. kot tudi *Haurietis aquas* Pija XII. poudarjajo pomen človekovega sodelovanja pri uveljavljanju Božje milosti v svetu. Pri tem ponovno omenjajo pokoro in zadoščevanje. Graber pa k temu pripominja: »Pokora in zadoščevanje, ki ju opravljamo v čast Srcu Jezusovemu, imata pomen za ves svet, tako rekoč zagotavljata rešitev sveta iz sedanje težke krize, ker ... sta nepogrešljiva pogoja za rešitev človeštva.«²⁸

1.5. Povzetek

Povzemimo sprehod skozi Graberjeve misli. Ob tem, ko se zanesljivo opira na cerkveno učiteljstvo od Leona XIII. do Pija XII. s težiščem na okrožnici *Haurietis aquas*, vse meri na človekovo sodelovanje, da bi se Kristusovo odrešenje uveljavilo z zgodovinsko močjo, tu in zdaj. Po tem sodelovanju imajo Kristusova skrivnost in Božje zapovedi neposreden pomen za svet. To je mišljeno s služenjem Božjemu kraljestvu. Božje kraljestvo je osvajanje človeških src z močjo Božje milosti in Božjih zapovedi, s tem pa tudi sooblikovanje civilne ureditve (v skladu z zgoraj omenjenimi kalcedonskimi določbami o razmerju med vero in svetom).

Češčenje Srca Jezusovega je sodelovanje ustvarjenih bitij pri tem. Širjenje češčenja Srca Jezusovega usmerja Bog, od tod neposredni ultimativni Božji odgovor na položaj v času. Hudičevemu delu se je mogoče najbolj učinkovito upreti s Kristusovim kraljestvom in Srce Jezusovo je Cerkvi od Boga dan osrednji simbol. Ker pa kraljestvu stoji nasproti nasprotno kraljestvo, se ob tem hkrati kaže zveza s Kristusom Kraljem; po češčenju Srca Jezusovega Kristus

širi svoje kraljestvo v srca – po srcih pa v zunanje ureditve. Cilj je javna veljava zapovedi in Božjega češčenja.

S tem je mišljena ponovna osvojitev; častilec Srca Jezusovega, ki se predaja molitvi in pokori, s tem božječloveškemu Srcu ponuja kanal, po katerem deluje Kristus sam. Neposredno Kristusovo delovanje nikakor ne jemlje pomena zunanjemu apostolskemu in drugemu zavzemanju kristjanov v svetu, pač pa omogoča, da ga ljudje priznajo kot odločilno silo teh prizadevanj. Srce Jezusovo deluje kot simbol tega spopada, temu ustrezno pa ima pogled na Srce Jezusovo neposredno zvezo s poslanstvom kristjanov v svetu. Privlačna moč vere je očitna, zato navdušuje iz stvari same.

2. Naravnost duhovnosti Srca Jezusovega na koncilu in v času po koncilu

To prepričanje izraža stališče cerkvenega učiteljstva pred drugim vatikanskim koncilom. Prehajamo h koncilskemu učenju. S tem namenom lahko vnaprej pogledamo tri osnovne namene, ki so usmerjali voljo koncilskih očetov: 1. Koncil teži k temu, da bi posebno močno upošteval sedanji svet. 2. Glavni poudarki naj bi bili usmerjeni v pastoralno posredovanje krščanskega sporočila v današnji čas. 3. Ustrezno temu koncilski dokumenti ne cenijo kratkosti definicij, ampak imajo raje izčrpnije razlage, ki dajejo prostor množici vsebinskih vidikov.

V vseh treh točkah – pogled na sedanjost, pastoralna usmerjenost in prostor za veliko vsebine – bi glede na to, kar je Rudolf Graber izpostavil v naslonitvi na dotedanji nauk Cerkve, mogli pričakovati precejšnje upoštevanje Srca Jezusovega. Toda dejansko je povsem drugače. Z malo pretiravanja bi celo morali reči, da v koncilskih dokumentih ni niti ene same povezave s Srcem Jezusovim.

2.1. Konstitucija o bogoslužju (*Sacrosanctum Concilium*) in konstitucija o Cerkvi (*Lumen gentium*): Poudarek na odprti Jezusovi strani. Kot rečeno, je to malo pretirano, saj so v obilici

besedil koncilskih odlokov vseeno štiri mesta, ob katerih moremo ugotoviti nekakšno stransko povezavo s Srcem Jezusovim. Najprej si pogledjmo dve od teh povezav:

* Konstitucija o bogoslužju pravi glede svete liturgije: V veliko-nočni skrivnosti je Jezus Kristus »s svojo smrtjo uničil našo smrt in nam s svojim vstajenjem obnovil življenje«, saj iz strani Kristusa, na križu zaspalega, izvira čudoviti zakrament vse Cerkve.«²⁹

* Tudi konstitucija o Cerkvi znotraj celostnega orisa odrešijske zgodovine na enem mestu omenja izvor Cerkve iz odprte strani križanega Kristusa: »Cerkev, to je v skrivnosti že pričujoče Kristusovo kraljestvo, iz božje moči na viden način raste na svetu. Znamenje *tega začetka in rasti* sta kri in voda, ki sta pritekla iz odprte strani križanega Jezusa (prim. Jn 19,34) ...«³⁰

Čisto teološko ni nobene sledi protislovja med koncilskim naukom in tem, kar je izdelal Graber na osnovi predkoncilskega cerkvenega učiteljstva; oboje se dá v celoti združiti med seboj. Kar pa zadeva postavitev poudarkov, mora biti dovoljeno ugotoviti, da bi bila nasprotja težko večja, kot so.

* Skrivnostno »že« navzoče Božje kraljestvo, o katerem govori konstitucija o Cerkvi, kaže na razodetje Božjega kraljestva *po* koncu tega sveta. S tem je poudarek učiteljstva postavljen na *onstransko* dejstvo. – V nasprotju s tem je dosedanje cerkveno učiteljstvo *po* udarjalo, naj bo Božje kraljestvo, čeprav bo seveda dopolnjeno šele v onstranstvu, vendar učinkovito predvsem v *tem svetu*. Odločilna je bila »zgodovinska sila« Božjega kraljestva.

* Božje kraljestvo, ki ga omenja besedilo konstitucije o Cerkvi, raste *po* »Božji moči«,³¹ predvsem v objektivnem delovanju veliko-nočne skrivnosti v bogoslužju; objektivnost je v pravkar navedenem besedilu podčrtana tudi s tem, da v odprti rani v strani Križanega ni ponazorjen le izvor, ampak že tudi rast. – Nasprotno pa *po* dosedanem postavljanju poudarkov Božje kraljestvo raste, kolikor so v srcu in vesti žive Božje zapovedi, njegova volja in njegova milost, ki požene korenine in tako vpliva na kulturo sedanjega časa. Poudarek je bil torej na verski gorečnosti udov Cerkve in na učinkih te gorečnosti.

* Glede na izražanje koncila je svet zgolj nevtralnno območje, kjer prihaja do te skrivnostne in trajne rasti. Dosedanja in tudi pri Graberju prepoznavna usmeritev je svet nasprotno prednostno razumela s strani vedno širše kulturne krize, nasproti kateri postavlja širjenje Božjega kraljestva nasprotno silo.

* Končno je Srce Jezusovo v prikazovanju navedenih koncilskih besedil dosegljivo samo kot odprta Odrešenikova stran, ki je objektivno na začetku skrivnosti Cerkve (in bogoslužja). – V skladu z dosedanjimi poudarki se Srce Jezusovo nasprotno prikazuje predvsem kot učinkovit kristološki simbol, ki je obenem znamenje, h kateremu naj bi se kristjani v soočenju s svetom obračali s češčenjem.

Kljub vsem nemajhnim razlikam je seveda treba predpostavljati možnost teološke združljivosti. Zato bi od koncila seveda mogli pričakovati, da bi vsaj s kako stransko pripombo potrdil dotedanje uvrščanje te teme v cerkvenem učiteljstvu kot nekaj predpostavljene in s tem tudi še naprej veljavnega; tako bi novi poudarki pomenili dopolnilo. Vendar takšne izravnalne pripombe ni mogoče najti. Zato si ne moremo kaj, da ne bi glede vprašanja češčenja Srca Jezusovega in njegove pomembnosti za Božje kraljestvo govorili o *prelomu* z dosedanjim izročilom cerkvenega učiteljstva, ki sicer ni bil nikoli izrečen in torej kot tak ni predmet učenja.

2.2. Učenje Pavla VI.

Obe doslej obravnavani koncilski povezavi s Srcem Jezusovim imata pomembno mesto v učenju papeža Pavla VI. Zato se kar samo ponuja, da si to pogledamo, preden predstavimo drugi dve povezavi drugega vatikanskega koncila. Papežu, ki se je zavedal, da je bil izvoljen za Petrovega naslednika na praznik Srca Jezusovega,³² je bilo češčenje Srca Jezusovega pomembna tema.

2.2.1. Apostolsko pismo *Investigabiles divitias Christi*

Ob obhajanju 200. obletnice, odkar je Klemen XIII. uvedel praznik Srca Jezusovega, je Pavel VI. 6. 2. 1965 objavil apostolsko pismo *Investigabiles divitias Christi* (Nedoumljivo Kristusovo bogastvo [Ef 3,8]).³³ V njem »z žalostjo«³⁴ ugotavlja pešanje češčenja

Srca Jezusovega in ga vernikom priporoča »kot odlično in pohvalno obliko ... prave pobožnosti«. ³⁵

Omembe je vredno, da Pavel VI. piše, da je »najbolj primeren« ³⁶ način češčenja Srca Jezusovega udeležba pri mašnem bogoslužju: »Predvsem pa želimo, da se Presvetemu Srcu Jezusovemu, čigar najslavnejši dar je Presveta evharistija, izkaže večje češčenje s prejemanjem tega vzvišenega zakramenta.« ³⁷ Češčenje Srca Jezusovega v jedru sovпада s koncilskim namenom, da bi vsi verniki dejavno sodelovali (*actuosa participatio*) pri bogoslužju. To opažanje potrjuje papež ob koncu svojega pisma. ³⁸ Seveda papež nima namena, da bi češčenje Srca Jezusovega omejil na udeležbo pri bogoslužju. Ker pa je na tem glavni poudarek celotnega pisma, se predhodna izjava, ki očitno jedrnato izrazi, kar je specifično za češčenje Srca Jezusovega, kar nekako skrije. Papež namreč spodbuja škofe, naj svoje vernike spomnijo na temelje nauka o češčenju Srca Jezusovega in uvedejo »posebne obrede, s katerimi se bo bolj gojila ljubezen (*pietas*) do tega nad vse vrednega češčenja (*cultus*)«. ³⁹ Tu je Pavlu VI. uspela ubeseditev velike izrazne moči, namreč – čisto v smislu okrožnice *Haurietis aquas* –, v kateri je mogoče prepoznati bogočastje (*cultus*) Cerkve, ki je pojmovno *nadrejen* z njim povezani subjektivni pobožnosti (*pietas*) in je zato lahko predmet papeške spodbude za vse škofe Cerkve. S tem je v (po)koncilsko cerkveno učiteljstvo prišlo zelo odločilno stališče in to upravičuje teologijo, da tudi po drugem vatikanskem koncilu razmišlja v smislu kontinuitete učenja med predkoncilskim in pokoncilskim cerkvenim učiteljstvom. To ima še posebno težo, ker je očitno bilo papežu to pismo ob vsem njegovem oznanjevanju nauka posebno pri srcu. ⁴⁰

Konec koncev je pismo *Investigabiles divitias Christi* slaboten poskus, ki je nastal v senci velikega koncilskega dogodka, da bi v bistvenih točkah povzelo, kaj je češčenje Srca Jezusovega, in ga povezalo s koncilskimi poudarki. Vendar v njem ni nikjer ničesar o odnosu med Srcem Jezusovim in uveljavljanjem Božjega kraljestva. Tako kot moremo danes spoznati s pogledom nazaj, ta papeška spodbuda ni imela moči za to, da bi poživila češčenje Srca Jezusovega.

2.2.2. Pismo *Diserti interpretes facti* (Zgovorni tolmači dejstva)

Malo pozneje, še vedno v času drugega vatikanskega koncila, je Pavel VI. ponovno spregovoril o češčenju Srca Jezusovega v pismu *Diserti interpretes facti* z dne 27. 5. 1965. Naslovljeno je bilo na vrhovne predstojnike redovnih skupnosti, ki so posvečene Srcu Jezusovemu. Tu Pavel VI. sega po argumentih, ki so glede na stvar temeljnega pomena. Papež obrača izjavi o Srcu Jezusovem v konstituciji o Cerkvi (*Lumen gentium*) in konstituciji o bogoslužju (*Sacrosanctum Concilium*), ki sicer v obeh primerih merita na Cerkev, teološko v nasprotno smer – na Srce Jezusovo. Takole piše: »Sijajna skrivnost Cerkve ... ne more biti tako prepoznana, kot se spodobi, če src nihče ne usmeri k tisti večni ljubezni Besede, ki je postala človek, katere veličastni simbol je njegovo ranjeno Srce.«⁴¹

In kar zadeva bogoslužje, lahko preberemo tehtno izjavo: »Tam, pravimo, v najsvetejšem Jezusovem srcu, najdemo izvor (*origo*) in počelo (*principium*) svete liturgije, saj se iz svetega Božjega templja k večnemu Očetu dviga daritev sprave ...«⁴²

Ti dve papeški izjavi odločilno dopolnjujeta sklicevanje koncila na Srce Jezusovo. Odprta rana v Gospodovi strani ne ostaja več resnica iz ozadja, ki je le mimogrede omenjena v koncilskih izjavah, a tudi obratno to kaže – na kar koncil s poudarkom opozarja, ko govori o Cerkvi in liturgiji – na Srce Jezusovo, in to z močjo *objektivne* teološke utemeljitve.

2. 2. 3. Povzetek

Na splošno je Pavel VI. poskušal utemeljiti nujnost in aktualnost češčenja Srca Jezusovega s koncilskimi poudarki, torej s tem, kako Cerkev razmišlja o svoji eklezialni in liturgični naravi. Pri tem mu je na nekaterih mestih uspelo postaviti naravnost odlične pojmovne okvire in temeljne teološke utemeljitve.

Soočenje s položajem v času pa je popolnoma odsotno. Sicer je pri Pavlu VI. še vedno mogoče zaznati most od Srca Jezusovega k širjenju Božjega kraljestva, kolikor v nedoumljivem bogastvu božječloveškega Srca prepozna spodbudo za misijonsko in ekumensko usmeritev Cerkve⁴³ in v nekem nagovoru pri avdienci

za generalni kapitelj Duhovnikov Srca Jezusovega spregovori tudi o zunanjem apostolskem delu: »Težiti morate k dejavnemu češččenju Srca Jezusovega, ki rodi močna dejanja, po katerih se more na zemlji širiti *kraljestvo Kralja ljubezni*.«⁴⁴

Nasprotno pa nikjer ne pride do izraza notranje sodelovanje, naravnano na Srce Jezusovo, ki teži k nadnaravno vodenemu zgodovinsko učinkovitemu širjenju Božjega kraljestva, kar je osrednja misel papežev Leona XIII., Pija XI. in Pija XII.

2. 3. Srce Jezusovo in obrat k človeku – še dve koncilski povezavi

2. 3. 1. Češččenje Srca Jezusovega kot pobožnost (*pium exercitium*)

Pri Pavlu VI. se kaže napetost med pristnim zavzemanjem za Srce Jezusovo na eni in le obrobni ostajanjem pri nauku na drugi strani. Ta napetost se odraža v tem, da je v svojem pismu *Investigabiles divitias Christi* po eni strani, kot smo videli, še upošteval češččenje Srca Jezusovega kot obvezno bogočastje (*cultus*) Cerkve, po drugi strani pa ga je ob koncu tega pisma hotel videti le še kot pobožnost. Vredno je raziskati vzroke te napetosti in k temu pritegniti tudi preostali koncilski povezavi s tematiko Srca Jezusovega. Uvrstitev češččenja Srca Jezusovega med pobožnosti izhaja iz izražanja konstitucije o bogoslužju, kjer se govori o od cerkvenih oblasti odobrenih zasebnih »pobožnostih« (*pia exercitia*) vernikov.⁴⁵ Častilci Srca Jezusovega so prav v teh besedah našli sebe in še, da koncil priporoča te »pobožnosti«.

Izraz *pia exercitia* (pobožnosti) nima tradicije v cerkvenem nauku. V cerkveno govorico so ga uvedli bolj v pravnih kategorijah,⁴⁶ vendar pri tem najbrž niso mislili na posledice, kako se bo ta izraz, ko bo prešel iz konteksta cerkvenega prava, izkazal pri teoloških vsebinskih poudarkih iz besedne vsebine. Če pogledamo s tega vidika, se pridevnik *pious* uporablja za osebno pobožnost in *exercitium* pomeni 'izvrševanje' ali 'vaja'. Obe sestavini torej pripadata antropološki ravni. S tem ko se na češččenje Srca Jezusovega gleda kot na »pobožnost«, se opredeljuje predvsem kot nekaj, kar spada k človeški subjektivnosti; tako prihaja v ospredje razsežnost duhovne

antropologije. Razen tega lahko v smislu, kako koncil uporablja ta izraz, vsaka še tako kratka molitev, ki ima cerkveno odobritev, ima veljavo pobožnosti; kot pobožnost (*pium exercitium*) so torej češčenje Srca Jezusovega pojmovno postavili na tako stopnjo.

Vtis terminološke degradacije je še močnejši, če koncilsko besedilo primerjamo z okrožnico *Haurietis aquas*. V učiteljskem dokumentu Pija XII. pojma *exercitium* ne srečamo niti enkrat. Samo enkrat je uporabljen pojem *pietas*, in sicer tam, kjer okrožnica govori o zgledu svetnikov. Češčenje Srca Jezusovega se vseskozi izraža z visokim pojmom *cultus* (kult, bogočastje), zraven pa se desetkrat pojavi tudi izraz *devotio* (češčenje).

* Oba izraza sta v izročilu in se uporabljata tako v liturgiji kot zunaj liturgije. V njima se pojmovno povezuje bogoslužno liturgično in neliturgično češčenje Boga v razširjeno enoto. – Koncilska konstitucija o bogoslužju pa nasprotno rezervira pojem *cultus* za liturgijo. Na izraz *devotio* naletimo le dvakrat mimogrede,⁴⁷ je torej dejansko izginil iz koncilskega izrazoslovja.

* Če se češčenje Srca Jezusovega v *Haurietis aqas* označuje z besedama *cultus* in *devotio*, pomeni, da je poudarek na naslovniku, torej na božječloveškem Odrešenikovem srcu: objektivno v primeru *cultus*, subjektivno pri *devotio*; utemeljevanje je teocentrično. – V primeru izraza *pium exercitium* (pobožnost) pa je poudarjeno izhodišče, torej človek; utemeljevanje je antropocentrično.

2. 3. 2. Jezusovo Srce kot priča krščanske človečnosti

V to smer teži tudi zadnje od štirih povezav s Srcem Jezusovim drugega vatikanskega koncila. Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu (*Gaudium et spes*) postavlja v središče pozornosti resničnost človeka: »V središču vsega našega razpravljanja je torej človek, človek v svoji enoti in celoti, s telesom in dušo, s srcem in vestjo, z razumom in voljo.«⁴⁸ Zato koncil »ne more bolj zgovorno izraziti povezanosti, spoštovanja in ljubezni tega ljudstva v odnosu do vse človeške družine«.⁴⁹ To pride do izraza v kristoloških izjavah te pastoralne konstitucije: »Kajti on, Božji Sin, se je s svojim učlovenjem na neki način združil z vsakim človekom. S človeškimi

rokami je delal, s človeškim razumom je razmišljal, s človeško voljo je deloval, s človeškim srcem ljubil.«⁵⁰

Tako tudi Jezusovo srce, ki je omenjeno v zadnjem delu stavka, pomaga k temu, da miselni tok izjave o učlovečenju Sina usmerja k resničnosti človeka. Tega seveda v nadaljnjem razvijanju misli motri v luči Kristusovega dogodka. Toda vse to je – najmanj tudi, morda celo prednostno – treba dojemati kot človekovo premišljevanje o sebi, kajti, kot pravi konstitucija malo poprej, »sam sebi zastavlja vprašanja«.⁵¹

S tem je Srce Jezusovo – poleg drugih kristoloških vidikov – priča teološkega občutenja človečnosti. Tu je postavljena usmeritev, ki je odprla čisto nov pristop k duhovnosti Srca Jezusovega. Učenje Janeza Pavla II. in Benedikta XVI. o češčenju Srca Jezusovega je to uresničilo v vsej globini.

2.4. Pogled na oznanjevanje papežev Janeza Pavla II. in Benedikta XVI. o Srcu Jezusovem

Ob pogledu na celoto 25 let trajajočega pontifikata Janeza Pavla II. ostaja povezava s Srcem Jezusovim nekaj obrobnega. V okrožnici *Dives in misericordia* (Bogat v usmiljenju) o Božjem usmiljenju z dne 30. 11. 1980 posveča božječloveškemu Srcu komaj majhen odstavek. Ponovno je Janez Pavel II. spregovoril o Srcu Jezusovem 5. oktobra 1986 v pismu iz Paray-le-Moniala generalu jezuitov o spodbujanju češčenja Srca Jezusovega ter v nagovoru pri splošni avdienci 8. junija 1994, razen tega pa še enkrat junija 1999 v poslanici ob 100. obletnici posvetitve sveta najsvetejšemu Srcu Jezusovemu.

Janez Pavel II. je veliki papež teološke antropologije, v katere središču sta gotovo okrožnici *Veritatis splendor* (Sijaj resnice) in *Evangelium vitae* (Evangelij življenja) kakor tudi teologija telesa. To pride do izraza v njegovi poučni obravnavi Srca Jezusovega. Spričo Jezusovega srca je človek predvsem tisti, ki se uči, prost za razvijanje svojih pozitivnih možnosti in usposobljen za gradnjo »civilizacije ljubezni«. Tudi vse tisto, v čemer se Srce Jezusovo srečuje z negativnimi težnjami tega časa, ostaja osredotočeno na resničnost

človeka samega. Prav tako antropološko in civilizacijsko predstavlja zadoščenje, ki ga je treba dajati Srcu Jezusovemu. Če je tu enkrat omenjeno »kraljestvo Kristusovega srca«, je tu – za razliko od predkoncilskega nauka – manj mišljena Kristusova oblast ukazovanja, ki neposredno deluje na družbo, kralj, kateremu se verniki v molitvi in pokori dajejo na razpolago kot orodja, temveč se misel razvija iz notranjega pogleda teološke antropologije. »Bandero« Cerkve v ravnanju s časom – če naj spet uporabimo tradicionalno izražanje – je prej odrešeno človeško srce kot pa sólo Srce Jezusovo, ki se svetlika le kot realnost iz ozadja in zveza s pobožnostjo.

Češčenje Srca Jezusovega, ki jo je zaznamovala Marjeta Marija Alacoque, seveda toplo priporoča in o njem pravi, da ni zastarelo,⁵² ga pa vidi kot »v bistvu« zajeto v skupno temeljno kristološko duhovnost Cerkve v vseh časih, torej ne v njegovem specifičnem značaju.⁵³ Tisto, kar je specifično, bolj izrazita zveza z resničnostjo Srca, pa je pri Janezu Pavlu II. obrnjeno v smer antropologije. V Jezusovem srcu človek »spoznava«, kako zelo Bog ljubi vse ljudi,⁵⁴ še več, za človekovo pristopanje k ljubezni Boga Očeta pripada češčenju Srca Jezusovega antropološko duhovna prednost.⁵⁵ V Jezusovem srcu postane človek »pozoren« na svoje srce kot sredino med zgolj sposobnostjo razuma in zgolj nagonkostjo in more povrhu najti pot iz zablod racionalizma, tehnicizma, iluminizma in nihilizma.⁵⁶

Ko pregledujemo te priče nauka, z lahkoto ugotavljamo, kakšno mesto gre češčenju Srca Jezusovega. Za Janeza Pavla II. je to češčenje najprej šola učlovečenja, čudovit način oblikovanja krščanske antropologije. Pobožnost je čisto v tej perspektivi. Šola in oblikovanje – to se popolnoma ujema z besedo *exercitium*, ki jo uporablja Konstitucija o svetem bogoslužju drugega vatikanskega koncila.⁵⁷ Janez Pavel II., ko gledamo celoto, odpira s svojim učenjem o Srcu Jezusovem globoko antropološko razlago češčenja Srca Jezusovega kot pobožnosti (*pium exercitium*). To pa je vseskozi tudi v službi »civilizacije ljubezni« in ima zato tudi povezavo s svetom.

Način, kako priporoča češčenje Srca Jezusovega, ga polaga na srce, je način antropološkega povabila. Da bi bilo češčenje Srca

Jezusovega vendar – kot je nazadnje še izjavil Pavel VI. – bogočastje (*cultus*) Cerkve, katerega sila, ki jo povrhu podpira pobožnost vernikov, skrivnostno *Božje* vodstvo sveta in src – in tako milost, resnica in *Božje* zapovedi – dela to češčenje *neposredno* družbeno učinkovito, da torej širjenje Božjega kraljestva v svetu obvladuje pogled proti Srcu Jezusovemu in da se to širjenje priznava sámemu *delovanju Srca Jezusovega*, to je v misli Janeza Pavla II. manj oprijemljivo; težišče njegovega razmišljanja je na človeški, ne na Božji ravni.

Zelo podobno je tudi učenje papeža Benedikta XVI.,⁵⁸ z nekaterimi globokimi duhovnimi obogatitvami.⁵⁹ Za papeža sta temeljni Božja ljubezen in Kristusova ljubezen. To pa, kot ugotavlja, »ni samo predmet češčenja Srca Jezusovega, enako je to vsebina vsake pristne duhovnosti in krščanske pobožnosti«. ⁶⁰ Izraziteje kot pri Janezu Pavlu II. je tu češčenje Srca Jezusovega predstavljeno kot ena izmed številnih drugih oblik kristocentrične pobožnosti.

3. Glavni vidiki za razlikovanje in orientacijo

3. 1. Vprašanje o enotnosti bogočastja (*cultus*)

Potem, ko je drugi vatikanski koncil prinesel svoje teološke poudarke, pokoncilsko učenje cerkvenega učiteljstva bogati češčenje Srca Jezusovega z doslej še nedoseženim premislekom na ravni teološke antropologije. Obenem Cerkev od koncila dalje razume idejo o Božjem kraljestvu eshatološko in v skrivnostnem smislu cerkvenostno. Z bogoslužjem kot virom in vrhuncem svojega življenja tako Cerkev predstavlja objektivno skrivnostno-začetno navzočnost onstranskega Božjega kraljestva na tem svetu. Tej teološki objektivnosti papeži pripisujejo táko temeljno tehtnost, da človekova religiozna subjektivnost proti njej ni nič drugega kot *pium exercitium*, kot oblika pobožnosti. Za češčenje Srca Jezusovega iz tega izvira posledica, da je sicer ob posebnih priložnostih priporočeno in poudarjeno kot pomembno, formalno pa ima veljavo le ene od oblik pobožnosti med vsemi drugimi.

Pij XII. je v tem prepoznal znižanje vrednosti in jo že predvidel; sam je češčenje Srca Jezusovega izrecno postavil višje od katere koli druge oblike pobožnosti. Zapisal je tole kritično opazko: »Nekateri prvotno in bistveno naravo tega češčenja mešajo ali enačijo z različnimi posebnimi pobožnostmi, ki jih Cerkev sicer odobrava in goji, a jih ne zapoveduje. Češčenje Srca Jezusovega imajo za nekaj postranskega, dodanega, česar se more kdo okleniti ali pa tudi ne.«⁶¹

Predkoncilski poudarek cerkvenega učiteljstva se je izogibal temu, da bi skrivnostno objektivnost Božjega kraljestva v Cerkvi postavljala nasproti subjektivni pobožnosti. In to tako, da je v ospredje potisnilo pojem bogočastja (*cultus*), ki je obsegal tako držo pobožnosti kot uradnega bogoslužja in ju zajelo kot eno samo enoto ter skupno smer delovanja. Cerkev se je čutila poklicana h kultu Srca Jezusovega. Tako je na primer rečeno v uvodu v okrožnico *Haurietis aquas*: »Po vsej pravici vidimo v tem češčenju, ki postaja vsepovsod vedno gorečnejše, neprecenljiv dar. Ta dar je *učlovečena Beseda in naš božji Odrešenik ...* podelil Cerkvi, svoji skrivnostni nevesti, v teh zadnjih stoletjih, v katerih je morala prestati toliko naporov in premagati toliko težav. Ko se Cerkev veseli tega neprecenljivega daru, more izkazovati svojemu Božjemu ustanovitelju bolj gorečo ljubezen ...«⁶²

3. 2. Cerkev in Božje poseganje v svet

Bogoslužno delovanje in subjektivno prizadevanje v molitvi in zadoščevanju se stekata v skupno silo bogočastja (kulta); kolikor pa je bila ta sila bogočastja usmerjena k češčenju Srca Jezusovega, se je v središče postavila prav tista realnost, ki jo je Bog sam, predvsem po zasebnih razodetjih Marjeti Mariji Alacoque, pripravil Cerkvi za njeno potovanje skozi časovne razmere v dobi moderne. V tem, da je bogočastje Srca Jezusovega merilo natanko na to, kar je ustrezalo tudi Božjemu klicu v ta čas, je Cerkev prepoznala odločilni temelj za svoje delovanje v svetu.

S to pripravljenostjo se je cerkvena skupnost postavila nasproti konkretnemu svetu in časovnim razmeram. In učenje Leona XIII., Pija XI. in Pija XII. je Božje kraljestvo poudarilo v smislu ponovnega

pridobivanja konkretne družbe, ki se je vedno bolj odtujevala, za Kristusa Kralja. To naj bi se zgodilo ob zaupljivem pogledu vernega občestva, ki moli in zadoščuje, proti Srcu Jezusovemu. S tem Srce Jezusovo dobiva objektivno pomembnost v času. Tako je Pij XII. mogel v svoji okrožnici *Haurietis aquas* celotno Cerkev dobesedno zavezati k češčenju Srca Jezusovega⁶³ in videli smo, kako to še odmeva pri Pavlu VI.

Od pontifikata Janeza XXIII. dalje te močne linije nauka skorajda ni več zaslediti, vendar tudi nikoli ni bila izrecno zavržena. V obdobju koncila svet kot oprijemljiv nasprotni pojem ne stoji več nasproti ideji Božjega kraljestva. S tem ideja Božjega kraljestva izgubi svojo privlačno moč in posledično izgublja tudi češčenje Srca Jezusovega objektivno pomembnost za življenje Cerkve v času, ki sega preko antropološke razlage, in nikoli več – če odmislimo en sam priložnostni namig Janeza Pavla II.⁶⁴ – se ne povezuje z mislijo o Kristusu Kralju.

Namesto povezave s Kristusom Kraljem prevladuje pogled na človeka, ker se smisel pobožnosti do Srca Jezusovega – sicer teološko in duhovno globoko – veže na antropološki učinek in na po njem omogočeni človeški prispevek k »civilizaciji ljubezni«.

3. 3. Božje kraljestvo in krščansko nadomeščanje

Koncilsko in pokoncilsko cerkveno učiteljstvo se k češčenju Srca Jezusovega obrača prednostno z antropološkega stališča. To pa dela samo dejansko, torej ne da bi se k temu pristopu oz. dajanju prednosti temu pristopu zavezovalo. To pomeni, da imajo verniki svobodo za popravek tega poudarka. Tak popravek ni nekaj samovoljnega, ampak ima svoj razlog v mnenju predkoncilskega cerkvenega učenja, ki razvija nauk o češčenju Srca Jezusovega pretežno iz bogočastnega in teocentričnega stališča, vendar pa ob tem pozna (miselno še manj razvito) tudi antropološki pristop, a jasno daje prednost bogočastnemu vidiku.

Naj pokoncilске objave odpirajo duhovni doseg češčenja Srca Jezusovega še tako pomenljivo in globoko v okviru krščanske antropologije, se sme – ne da bi temu oporekali – vztrajati pri tem, da

pomen bogočastja Srca Jezusovega presega zgolj pobožnost (*pium exercitium*). Sledeče učenje okrožnice *Miserentissimus Redemptor* (Preusmiljeni Odrešenik) Pija XI. zato ostaja – in nauk koncila in časa po koncilu temu ne nasprotuje – pomembno: »Ne moremo dvomiti, častiti sobratje, da iz te vaje, ki se je pobožno začela in je zdaj zapovedana vsej Cerkvi, ne samo posameznim ljudem, ampak tudi v cerkveni, civilni in družinski skupnosti, raste veliko odličnih vrednot. Sam naš Odrešenik je Marjeti Mariji obljubil, da ›bodo vsi častilci njegovega Srca obdarjeni s prebogato nebeško milostjo«. Grešniki, ki se bodo ozirali vanj, ki so ga prebodli, in bodo prevzeti od vzdihovanja in joka celotne Cerkve, bodo obžalovali krivice, ki so jih prizadejali velikemu Kralju, in si to vzeli k srcu.«⁶⁵

V tem utemeljevanju je odločilnega pomena z bogočastjem (*cultus*) izprošena in s tem učinkovita milost sama. Zato Pij XI. v nadaljevanju poudarja tudi skrivnost nadnaravnega namestništva: »Pravični Bog, ki bi zaradi desetih pravičnih usmiljeno prizanesel Sodomi, bi še veliko rajši prizanesel celotnemu človeštvu. Občestvo vernikov, ki zedinjeno s Kristusom, svojim Srednikom in Glavo, v molitvi zastopa vse ljudi, naj s svojim ponižnim klicanjem doseže milost, da ga pomiri.«⁶⁶

Tu pa še ni povedano, v čem je odločilni teološki povezovalni člen med nadomeščanjem in obrnitvijo ljudi, ki so oddaljeni od vere, h krščanstvu. To je uspelo Piju XII. v njegovi okrožnici *Mystici Corporis Christi* (O skrivnostnem Kristusovem telesu) v besedah, ki so postale znamenite: »Zares grozo vzbujajoča skrivnost, ki je ne moremo nikoli dovolj premišljevati: namreč ta, da je zveličanje mnogih odvisno od molitev in prostovoljnih spokornih vaj udov skrivnostnega telesa Jezusa Kristusa, ki jih s tem namenom jemljejo nase.«⁶⁷

Pij XII. tu izrazi pomembno načelo delovanja Božjega kraljestva in živete krščanske solidarnosti. Vendar ga ne smemo napačno razumeti, kakor da bi kdo mogel avtomatično doseči večno zveličanje brez lastnega prizadevanja in odločitve za Boga, torej samo zaradi posredovanja drugih. Namen izjave v okrožnici nasprotno meri na to, da zavzemanje drug za drugega pred Bogom odločilno

prispeva k temu, da v srcih pripravi poti delovanju milosti. Tako se v konkretnem človeku pospešuje svobodna pritrditev Bogu in njegova pripravljenost za spreobrnjenje. »Grozo vzbujajoče« pri tem pa ostaja, da ta živeta medčloveška solidarnost Bogu nekaj pomeni, še več, Bog ji celo priznava soodgovornost za zveličanje duš.

V tem je – s pogledom na Kristusa Kralja – treba iskati rast Božjega kraljestva, ki se z močjo uveljavlja v zgodovini. Tudi rodovitnost in sploh navdihovanje krščanskega apostolata ter zavzemanje za svet ima v tem, sicer teološko manj upoštevan, vendar zelo odločilen vir. Za Božje kraljestvo, ki ga je treba tako širiti, je konkretni svet in družba teren, simptomi kulturne krize pa povod. V tem se natančneje opredeli katoliški odnos do sveta, odnos, katerega privlačna moč v koncilskem in pokoncilskem nauku doslej ni bila dosežena.⁶⁸ Kakor smo videli s pomočjo sprejemanja cerkvenega učiteljstva pri Rudolfu Graberju, se za to, da spet pridobimo in izostrimo ta profil, Srce Jezusovo izkazuje naravnost kot tisto središče, ki daje dušo – in to ne samo iz subjektivnega individualnega nagnjenja posameznika, temveč objektivno: tako z vidika enotnosti Boga in človeštva, ki naj bi jo pojmovali v smislu kalcedonskega koncila, kot tudi z vidika oblikovalne moči Božje ljubezni. Ravno na področju krščanskega odnosa do sveta prihajata Srce Jezusovo in češčenje Srca Jezusovega do svoje objektivne pomembnosti. S tem ko krščanski odnos do sveta izhaja iz Odrešenikovega srca, bo njegova moč služila uveljavljanju odrešenja v svetu, nagovorjenem in sproščenem v njegovem najbolj notranjem bistvu.

Opombe

¹Prim. A. Bea – H. Rahner – H. Rondet – Fr. Schwendiman (izd.), *Cor Jesu. Commentationes in Litteras Encyclicas Pii PP. XII »Haurietis aquas«*, 2 zv., Freiburg 1959.

²Prim. R. Graber, *Die Herz-Jesu-Verehrung in der Kulturkrise der Gegenwart*, v: isti, *Die Herz-Jesu-Verehrung in der Krise der Gegenwart*, Eichstätt-Nürnberg 1962, 9–73, tu 16.

³Prim. prav tam, 15.

⁴Prim. prav tam, 16 (Graber tu opozarja na delo J. Görres, *Athanasius*, Regensburg 1838, 102 sl.).

⁵ Prim. prav tam, 17.

⁶ Prav tam, 18.

⁷ Prim. prav tam, 19.

⁸ Prim. prav tam, 17 sl.

⁹ Prav tam, 19; Pij XII. *Okrožnica o češčenju presvetega Srca Jezusovega*, št. 52, Cerkevni dokumenti 113, Družina, Ljubljana 2006.

¹⁰ Prim. prav tam, 21 sl. (Graber se sklicuje na delo M. de Corte, *Das Ende einer Kultur*, München 1957, 53 sl.).

¹¹ Prim. prav tam, 22.

¹² Prav tam, 23 (sklic na Tomaža Akvinskega, *In Ps 17 princ*⁰).

¹³ Prav tam (navajanje iz okrožnice Pija XII., *O češčenju presvetega Srca Jezusovega*, št. 72).

¹⁴ Prim. prav tam, 23.

¹⁵ Prim. prav tam, 39–47.

¹⁶ Prim. prav tam, 39 sl.

¹⁷ Prav tam, 40.

¹⁸ Prav tam, 42

¹⁹ Prav tam, 43.

²⁰ Prav tam (v navedku iz okrožnice Pija XII., št. 66).

²¹ Prav tam, 45 sl.

²² Prav tam.

²³ Prav tam.

²⁴ Prav tam (navedek iz okrožnice Pija XII. *O češčenju presvetega Srca Jezusovega*, št. 71.).

²⁵ Prim. prav tam, 63.

²⁶ Prim. prav tam, 72 sl.

²⁷ Prav tam, 65.

²⁸ Prav tam, 69.

²⁹ Konstitucija o svetem bogoslužju (odslej B) 5. Znotraj koncilskega besedila je navedek iz velikonočnega hvalospeva v Rimskem misalu.

³⁰ Dogmatična konstitucija o Cerкви (odslej C) 3. Kurziva J. N.

³¹ To je ponovno potrjeno v C 5: »... potem seme z lastno močjo klije in raste do časa žetve.«

³² Prim. R. Flessenkemper, Paul VI. – »Papst des Herzens Jesu«, v: isti (izd.), *Mitte allen Lebens. Herz-Jesu-Verehrung auch heute*, Wien 1974, 189–204, tu 191.

³³ Slovenski prevod tega dokumenta je objavljen za okrožnico Pija XII. O češčenju presvetega Srca Jezusovega (*Haurietis aquas*) v istem zvezku Cerkvnenih dokumentov 113, Ljubljana 2006, 57–60.

³⁴ Prav tam, 59.

³⁵ Prav tam.

³⁶ Prav tam.

³⁷ Prav tam. (V latinskem izvirniku na mestu, ki je prevedeno ‚s prejemanjem tega vzvišenega zakramenta‘, je rečeno *per augusti Sacramenti participationem*.)

³⁸ Papež izraža svoje povezovanje z bogoslužjem še bolj priostreno: »... se zdi, da je treba to vajo predvsem oznanjati« (prav tam). Pomembna pa je utemeljitev: »... ker je vsa v tem, da Jezusa Kristusa pravilno častimo in mu zadoščujemo ter sloni največ na vzvišeni skrivnosti Presv. Rešnjega telesa. Iz tega in ostalih liturgičnih dejanj prihaja ‚tisto posvečenje ljudi v Kristusu in tista čast Božja, za katero kot za svojim ciljem teži vse drugo delovanje Cerkve« (Konstitucija o bogoslužju 10)« (prav tam, 59–60). S tem papež potrjuje, kar je omenil poprej, namreč, da vidi pomen češčenja Srca Jezusovega v tem, kar ima skupnega z osnovno kristocentrično oz. liturgično pobožnostjo, torej ne v tem, po čemer je specifično prepoznavna.

³⁹ Prav tam, 58.

⁴⁰ Prim. namig na to v http://kathpedia.com/index.php/Herz-Jesu-Verehrung#Lehramtliches_zur_Herz-Jesu-Verehrung_und_Weihen_an_das_Heiligste_Herz_Jesu (pridobljeno 15. 10. 2016): »Dieses Schreiben zählt Papst Paul VI. zu seinen wichtigsten.«

⁴¹ Nav. v delu R. Flessenkemper, Paul VI. – »Papst des Herzens Jesu« (glej op. 32), 198.

⁴² Nav. prav tam.

⁴³ Tako piše v pismu *Diserti interpretes facti*; prim. prav tam, 199.

⁴⁴ Nav. prav tam, 201 (poudarjeno v izvirniku).

⁴⁵ Prim. Konstitucija o svetem bogoslužju Prim. B 13.

⁴⁶ Po J. A. Jungmannu ga je šele v času pontifikata Janeza XXIII. prvič uporabila Kongregacija obredov glede procesije Sv. Rešnjega telesa (Odllok z dne 8. 7. 1959), da bi imela primeren izraz za pravno razmejitev med vrhovno oblastjo Svetega sedeža v liturgičnih zadevah in med odgovornostjo škofov; prim. J. A. Jungmann, Kommentar zur Konstitution über die heilige Liturgie, v: Lexikon für Theologie und Kirche, *Das Zweite Vatikanische Konzil – Konstitutionen, Dekrete und Erläuterungen lateinisch und deutsch*, Teil I, Freiburg u.a. 1966, 14–109, tu 27.

⁴⁷ Prim. B 99 in 125.

⁴⁸ Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu (odslej CS) 3,1.

⁴⁹ Prav tam.

⁵⁰ CS 22,2.

⁵¹ CS 9,4.

⁵² Tako piše Janez Pavel II. v pismu na jezuitskemu generalu (nav. po http://www.kathpedia.com/index.php?title=Es_war_mein_Wunsch – pridobljeno 14. 12. 2016): »Bogati duhovni sadovi, ki jih je rodilo češčenje Srca Jezusovega, so splošno znani. Izražajo se predvsem v praktičiranju svete ure in prejetanju zakramentov spovedi in obhajila na prvi petek v mesecu. Tako je to češčenje prispevalo k temu, da bi rodove kristjanov spodbudilo k intenzivnejši molitvi in pogostejšemu prejetanju zakramentov pokore in evaristije. Tudi danes je zaželeno, da vernike vodimo k tem oblikam duhovnega življenja.«

⁵³ Zapisano prav tam: »Zamislimo se: Gospod je v svoji previdnosti hotel, da je na pragu modernega časa, v 17. stoletju, iz Paray-le-Moniala prišla močna spodbuda za češčenje Srca Jezusovega, in sicer v tistih oblikah, ki jih je v svojih videnjih prejela sv. Marjeta Marija.« Iz tega pa papež ne izvaja Božjega klica za Cerkev v modernem času, temveč nasprotno

to »specifično« obrača v duhovno načelno in splošno veljavno: »Bistveni elementi tega češčenja vendar trajno spadajo v duhovnost Cerkve skozi vso njeno zgodovino. Kajti Cerkev se je od vsega začetka ozirala na Jezusovo Srce, ki je bilo prebodeno na križu in iz katerega sta tekli kri in voda, simbola zakramentov, ki utemeljujejo Cerkev. In v Srcu Besede, ki je postala meso, so očetje krščanskega Vzhoda in Zahoda gledali začetek celotnega dela našega zveličanja, sad ljubezni božjega Odrešenika, za katero je to prebodeno Srce posebno izrazito znamenje.«

⁵⁴ Prim. nagovor pri splošni avdienci 8. junija 1994, št. 1: »[V] Kristusovem Srcu je Božja ljubezen prišla naproti vsemu človeštvu.« (http://w2.vatican.va/content/joh-paul-ii/it/audiences//1994/documents/hf_jp-ii_aud_19940608.html - pridobljeno 15. 12. 2016).

⁵⁵ Prim. *Okrožnica o božjem usmiljenju*, 3: »Cerkev, se zdi, na poseben način izpoveduje in časti božje usmiljenje, kadar se obrača na Kristusovo srce. V resnici nam prav približanje Kristusu v skrivnosti njegovega srca dovoljuje, da se pomudimo pri tej točki razodetja – v nekem smislu osrednji in obenem človeku najbolj dostopni – razodetja usmiljene ljubezni Očeta, ki je bila glavna vsebina mesijanskega poslanstva Sina človekovega.« (Cerkveni dokumenti 10, Ljubljana 1981). Podobno v poslanici ob priložnosti 100. obletnice posvetitve presvetemu Srcu Jezusovemu, št. 2 (http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/de/letters/1999/documents/hf_jp-ii_let_19990611_consacrazione-sacro-cuore.html - pridobljeno 15. 12. 2016).

⁵⁶ Prim. nagovor pri splošni avdienci 8. junija 1994 (kot v op. 54), št. 1 in 2.

⁵⁷ Prim. B 13.

⁵⁸ Tudi v učenju nekaj manj kot osemletnega pontifikata Benedikta XVI. ostaja povezava s Srcem Jezusovim nekaj obrobnega. Za 50. obletnico objave okrožnice *Haurietis aquas* je 15. 5. 2006 papež poslal pismo jezuitskemu generalu. Leta 2009 je začetek »leta duhovništva« sovpadel s praznikom Srca Jezusovega, zato je papež v homiliji pri drugih večernicah spregovoril tudi o Srcu Jezusovem. In 2. avgusta 2011 je papež na svetovnem dnevu mladih v Madridu posvetil mlade Srcu Jezusovemu.

⁵⁹ Za Benedikta XVI. so v središču Bog ljubezni in vedno bolj spremenjeni človek. Duhovno globoko izpostavlja Benedikt XVI. npr. v svojem pismu na jezuitskega generala (nav. po http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/de/letters/2006/documents/hf_ben-xvi_let_20060515_50-haurietis-aquas.html – pridobljeno 12. 2016), kako se v pogledu na Srce Jezusovo srečujeta spoznanje in izkustvo in zraven predpostavljata »držo ponižne molitve in srčne razpoložljivosti«, ki tako »vodita k tihemu češčenju (adoraciji)«.

⁶⁰ Tako Benedikt XVI. v svojem pismu generalu jezuitov (prav tam).

⁶¹ Pij XII., Okrožnica o češčenju Srca Jezusovega (*Haurietis aquas*), št. 6 (prim. op. 9).

⁶² Prav tam, št. 2. (kurziva J. N.)

⁶³ Tako govori Pij XII. v uvodu svoje okrožnice o češčenju, »ki smo ga dolžni izkazovati Presvetemu Srcu Jezusovemu«. In še razločneje beremo v 5. poglavju: »Zato bi ravnal predržno in škodljivo ter bi Boga žalil, kdor bi malo cenil to veliko dobroto, ki jo je Jezus Kristus naklonil Cerkvi. Ker je temu tako, ni nobenega dvoma, da verniki s češčenjem Presvetega Srca Jezusovega izvršujejo najvažnejšo dolžnost, ki jo imajo, da namreč služijo Bogu ...« (O češčenju Presvetega Srca Jezusa [*Haurietis aquas*], 4, 62 in 63).

⁶⁴ Prim. poslanica ob priložnosti 100. obletnice posvetitve Presvetemu Srcu Jezusovemu; glej op. 55.

⁶⁵ Nav. po A. Rohrbasser (izd.), *Heilslehre der Kirche. Dokumente von Pius IX. bis Pius XII.*, Freiburg/Schweiz 1953, št. 146 (slovenski prevod iz nemščine).

⁶⁶ Nav. po A. Rohrgasser (izd.), nav. delo, št. 146 (slovenski prevod iz nemščine).

⁶⁷ Nav. po A. Rohrgasser (izd.), nav. delo, št. 788 (slovenski prevod iz nemščine).

⁶⁸ Pojem ‚svet‘ je na koncilu, kot ugotavlja J. Ratzinger, »ostal v veliki meri v predteološkem stadiju ... Nejasno ostaja, kaj je mišljeno v posameznih primerih s svetom« (*Theologische Prinzipienlehre. Bausteine zur Fundamentaltheologie*, München 1982, 397). Tudi za L. Schefczyka »se postavlja ... težava točnejše določitve ali definicije pojma ‚svet‘, kajti koncil tega ni izrazil natančno in enoumno, temveč ga je uporabljal v več pomenih« (*Theologische und ekklesiologische Grundfragen der Öffnung zur Welt seit dem Zweiten Vatikanischen Konzil*, v: isti, *Glaube in der Bewährung*, St. Ottilien 1991, 11–31, tu 11).